

ชื่อวิทยานิพนธ์	: วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)
ผู้วิจัย	: พระไพโรจน์ อดุล (สมหมาย)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาพระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระมหาปริตตา ขนฺติโสภโณ, ดร., ปธ.๓, พรบ., Ph.D. : พระครูสิทธิธรรมวิภัต, ผศ.ดร., ปธ.๕, ร.บ., ศน.ม., ศน.ค. : รศ. สมบูรณ์ บุญฤทธิ์, ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ๒) เพื่อศึกษาบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ๓) เพื่อศึกษาผลกระทบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ต่อสังคมไทย โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาข้อมูล เอกสาร และการสัมภาษณ์ประกอบตามขอบเขตของการวิจัยที่กำหนดไว้ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ในวิชาการและคณะสงฆ์ไทย

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) จำแนกเป็น ๓ ระยะ คือ ๑) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาระยะต้น (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๖๕ – ๒๔๘๕) พบว่าพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีบทบาทในการเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมที่วัดพระบรมธาตุไชยา และเขียนหนังสือตามรอยพระอรหันต์และออกหนังสือพิมพ์พุทธศาสนารายตรีมาส ปาฐกถา เทศนา ๒) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาระยะกลาง (ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๖ – ๒๕๒๕) พบว่าพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศนาและปาฐกถาธรรมตามสถานที่ต่างๆ และมีการเขียนหนังสือความอัศจรรย์บางประการของพระนิพพาน พุทธธรรมกับสันติภาพ พุทธธรรมกับเจตนารมณ์แห่งประชาธิปไตย ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม จิตวิทยาแบบพุทธ ๓) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาระยะปลาย (ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๐ – ๒๕๓๖) พบว่าพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เขียนหนังสือเรื่อง ภาษาคน - ภาษาธรรม อานาปานสติบำบัดสมบูรณ และมาฆบูชาเทศนา

๒) บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) พบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้มีการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบในการปฏิบัติธรรม ด้วยการบวชจริง เรียนจริง ปฏิบัติจริง และสอนให้พุทธบริษัทได้ปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง และเป็นต้นแบบในการศึกษา มีการศึกษาทางคัลโลกและคัลทางธรรม มีความอุตสาหะอดทน ศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างลุ่มลึกแล้วออกมาเผยแผ่ให้พุทธบริษัทศึกษา เรียนรู้ประพฤติปฏิบัติ และมีการเผยแผ่ด้วยเทคนิควิธีการ, สื่อ, เอกสารและสิ่งพิมพ์ที่หลากหลาย เช่น ทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์, ใช้สื่อศิลปะ, สร้างโรงมหรสพทางวิญญาณ เป็นต้น

๓) ผลกระทบด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ต่อสังคมไทย พบว่ามีผลกระทบต่อสังคมไทยหลายด้าน คือ ๑) ผลกระทบด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยมีผลกระทบด้านศาสนบุคคล ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนวัตถุ ด้านศาสนพิธี ๒) ผลกระทบด้านการศึกษาโดยรณรงค์ให้นำหลักคุณธรรม ศีลธรรม หลักจริยธรรมกลับเข้าสู่สถานการศึกษาให้ได้เรียนรู้ประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง ๓) ผลกระทบด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม การสร้างถาวรวัตถุให้กลมกลืนกับธรรมชาติการอนุรักษ์ต้นไม้และอนุรักษ์สัตว์ป่าทุกชนิดในบริเวณสวนโมกขพลาราม และกำหนดให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย

Thesis Title : An Analysis of the Roles of Pradhammakosajarn
(Buddhadasa Bhikkhu) on the Dissemination of Buddhism

Researcher : Phra Phairod Athulo (Sommai)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee : Phramaha Preeda Khantisopano, Dr. Pali 3,
B.A., M.A., Ph.D.
: Phrakrusiridhammapirat, Asst. Prof Dr. Pali 5
B.A., M.A., Ph.D.
: Assoc. Prof. Somboon Bunrit, M.A. (Thai Studies)

Date of Graduation : July 1, 2013

ABSTRACT

The objectives of this thesis were as follows 1) To study the history on Buddhism dissemination of Phradhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) 2) To study the Role on Buddhism dissemination of Phradhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) 3) To study the feedback on Buddhism dissemination of Phradhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) towards Thai society, by qualitative research to find out data in terms of documents and interview according to the scope of research which has given, the data from study will be utilized in arademic field and Thai Sangha.

The findings were as follows.

๑)The history of Buddhism dissemination of Phradhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) can be devided into three periods as follows 1) The primary Buddhism dissemination (during B.E. 2469 – 2485) found that he was a Dhamma teacher in Phrapariyattidamma (Dhamma Courses) and Wat Phraborommatatuchaiya and written the book title on “Tamruey - Phraarahan” and thee months Buddhism news, speech, sermon. 2) Buddhism dissemination in the middle time (during B.E. 2486 – 2529) found that he was disseminated Buddhism By Dhamma teaching and Dhamma speech in many places and written the book title on “ The wonder of Nippana”, Buddha Dhamma and peacefulness, Buddha Dhamma purposive of Democracy, the mountain of Buddhist way, Buddhistic Psychology. 3) Buddhism dissemination in the end (during B.E. 2530 –2536)

found that he had written the book title on “common language and Dhamma language, Anapanasati (completed volume) and Maga Puja Desana”.

๑๖) The role in Buddhism dissemination of Phradhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) found that he was a Dhamma practitioner as origination for Dhamma practice by real ordination, real learning, real practice and teach Buddhist company for seriously practice and to be originated in Dhamma learning, to have secular and religious learning, to have endurance to study research on Buddhist principle as deeply after that he has disseminated to Buddhist company for learning and practicing and to have dissemination by lots of techniques and methods i.e. multi-media, documents, and variety of publishing news such as radio, television, art media, spiritual entertainment hall etc.

๑๗) The feedback on Buddhism dissemination of Phradhammakosajarn (Buddhadasa Bhikkhu) towards Thai society found that there are varieties of aspects as following

- 1) The feedback on Buddhism dissemination especially feedback on religious personel, religious teaching, religious materials, religious ritual
- 2) The feedback on education by campaign to apply the rituals principle, moral, ethical back to educational institutes for learning and practicing as seriously
- 3) The feedback on natural resource and environment conservation especially focus on environment, to build any dwelling must be in harmony with nature, to be conservation on forest and all wild life in the area of Suanmokkhalaram and to determine the Dhamma practitioners must be regarded with environment conservation in any way.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลงด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จาก พระเทพปัญญาสุธี รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช พระมหาเทพรัตน์ อริยวิโส ประธานศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ที่ให้การสนับสนุนในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้เป็นอย่างดี พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รศ.ดร. สืบพงศ์ ธรรมชาติ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พระมหาปริดา ขนุดิโสภโณ, ดร.ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระครูสิทธิธรรมาภิรัต, ผศ.ดร. และ รศ. สมบูรณ์ บุญฤทธิ์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ซึ่งให้คำแนะนำในการตรวจเนื้อหาและรูปแบบวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้อง

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของทางบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ที่ช่วยประสานงานในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดโมกขพลบรรณาลัย และเจ้าหน้าที่ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ที่ได้ให้ความเอื้อเฟื้อ อำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า ข้อมูล วิทยานิพนธ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการทำงานวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ คือ พระครูวรวิริยคุณ เจ้าอาวาสวัดท่าไคร้ ที่เมตตาให้ที่พักตลอดระยะเวลาที่กำลังศึกษาอยู่ ผศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว ได้ตรวจสอบบทคัดย่อภาษาอังกฤษ พระมหาสมปอง ฐานิสฺสโร ที่ได้ช่วยตรวจสอบแบบการใช้คำที่เหมาะสม พระภิกษุที่สวนโมกขพลารามที่ได้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ และขอขอบพระคุณ พระมหาประทีป เขมจารี ได้ช่วยในการค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้จนผู้วิจัยได้ข้อมูลมาทำวิทยานิพนธ์ได้อย่างเพียงพอ และขอขอบคุณ คุณพงษ์ศักดิ์ สุขแก้ว ที่ได้ช่วยจัดรูปแบบวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอถวายความดีในครั้งนี้อย่างเต็มที่ให้เป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และบูชาคุณของบิดา มารดา คุณของครูบาอาจารย์ ตลอดถึงผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ และที่สำคัญเพื่อเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาต่อไป.

พระไพโรจน์ อดุล (สมหมาย)

๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	น
สารบัญภาพ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๕
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๒๐
บทที่ ๒ ประวัติการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)	๒๑
๒.๑ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ระยะต้น (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๖๕ – ๒๔๘๕)	๒๑
๒.๒ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ระยะกลาง (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๖ – ๒๕๒๕)	๒๕
๒.๓ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ระยะปลาย (ระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๐ – ๒๕๓๖)	๓๘
บทที่ ๓ บทบาทในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)	๔๕
๓.๑ การเผยแพร่ด้วยการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบ	๔๕
๓.๒ การเผยแพร่ด้วยเทคนิควิธีการและสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์	๗๔
๓.๓ การเผยแพร่ด้วยกลุ่มบุคคล	๘๕

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑ สัมภาษณ์ พระนุ้ย สมปนโน, พระประจำวัดสวนโมกขพลาราม, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕.	๑๔๖
๒ สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาณเทียร มณฑิโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสวนโมกขพลาราม, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕.	๑๔๖
๓ สัมภาษณ์ พระกัมภีรญาณ อภิปัญโญ, เจ้าอาวาสวัดป่าสุทธินาถ, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕.	๑๔๗
๔ สัมภาษณ์ พระเมธี สุเมธโส, พระประจำสวนโมกขนาถาสนา, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕.	๑๔๗
๕ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาสันติคุณ, เจ้าอาวาสวัดสันติ - ไมตรี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕.	๑๔๘
๖ สัมภาษณ์ พระครูภาวนาสันติคุณ, เจ้าอาวาสวัดสันติ - ไมตรี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕.	๑๔๘
๗ สัมภาษณ์ เมตตา พานิช, ประธานกรรมการมูลนิธิธรรมทาน, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๕.	๑๔๙
๘ โรงมหรสพทางวิญญานเพื่อการสอนธรรมะในสวนโมกขพลาราม	๑๔๙
๙ โรงปั้นภาพเพื่อการสอนธรรมะในสวนโมกขพลาราม	๑๕๐
๑๐ สระมะพร้าวนาฬิกาเพื่อการสอนธรรมะในสวนโมกขพลาราม	๑๕๐